

Nr 35.

Ankom till riksdagens kansli den 26 februari 1937 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att med Älvsborgs läns landsting träffa avtal om uppförande och drift av en psykoneurosanstalt.

(3:e avd.)

I en den 29 januari 1937 dagtecknad proposition, nr 82, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att Kungl. Maj:t må bemyndiga pensionsstyrelsen att med Älvsborgs läns landsting träffa avtal om uppförande och drift å angiven plats i närheten av lasarettet i Vänersborg av en anstalt för psykoneuroser i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som gälla för de nuvarande, till pensionsstyrelsens disposition stående lasarettavdelningarna, dock att statens bidrag till anstaltens uppförande och andel i lasarettets gemensamma lokaler icke må överstiga 10,000 kronor per vårdplats.

Vården av de s. k. psykoneuroserna ombesörjes för närvarande huvudsakligen å fyra specialanstalter (kuranstalter) av offentlig natur. Tre äro helt fristående och förlagda till Åre, Nynäshamn och Tranås samt komma att efter pågående ombyggnad av Nynäsanstalten inrymma cirka 540 vårdplatser. Den fjärde anstalten är anordnad såsom en avdelning av Malmö allmänna sjukhus. Den inrymmer 61 vårdplatser och har, i likhet med de vid vissa länslasarett befintliga avdelningarna för reumatiskt sjuka, tillkommit under pensionsstyrelsens ekonomiska medverkan.

Till grund för dessa avdelningars uppförande och drift ligga särskilda, mellan pensionsstyrelsen och vederbörande landsting (respektive stad utanför landsting) träffade avtal, vilka i huvudsak innehålla följande.

1. Landstinget förbinder sig att uppföra och med erforderlig apparatur utrusta kuranstalten samt där intill det antal, som anstalten normalt rymmer, till undersökning, observation och vård emottaga patienter, vilka ditsändas enligt pensionsstyrelsens beslut eller i enlighet med av styrelsen lämnade föreskrifter. Lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus den 22 juni 1928 samt Kungl. Maj:ts stadga samma dag angående lasarett m. m. skola därvid vara gällande i tillämpliga delar såväl beträffande sjukvård som ekonomisk förvaltning, försåvitt icke annan överenskommelse träffas mellan styrelsen och lasarettsdirektionen.

2. Läkarvården å kuranstalten bestrides, därest ej annan överenskommelse träffas, av överläkaren å lasarettets medicinska avdelning med hjälp av

en biträdande läkare. Före nytillsättning av någon av dessa befattningar skall styrelsen beredas tillfälle att yttra sig.

3. Pensionsstyrelsen förbinder sig att från pensionsförsäkringsfonden bevilja landstinget två amorteringslån, det ena till belopp motsvarande kostnaderna för anstaltens uppförande samt dess beräknade andel i lasarettets gemensamma undersöknings-, behandlings-, bad- och ekonomilokaler jämte erforderliga personalbostäder, och det andra avsett för bestridande av kostnaderna för anstaltens möblering och utrustning. Båda lånen löpa i regel med 4.3 procent årlig ränta.

4. Pensionsstyrelsen betalar för vården av sina patienter dels en fastighetsavgift och dels en dagavgift.

Fastighetsavgiften utgår för år med den annuitet, som erfordras för att med tillämpning av i punkt 3. angivna räntefot under 50 år förränta och amortera nyssnämnda fastighetskostnad.

Dagavgiften avser i första hand ersättning för undersökning, observation, behandling och annan vård, kost, värme, tvätt, belysning, betjäning, transport av patienterna och deras effekter till och från staden samt andel i lasarettets centrala administrationskostnader. I dagavgiften inberäknas även kostnaden för underhåll av gård, parker och vägar. Till grund för dagavgiften beräkande skall i princip läggas lasarettets självkostnad för styrelsens patienter. Som sådan självkostnad skall — om och i den mån icke annorledes överenskommes — anses lasarettets dagkostnad för lasarettets egna avdelningar och kuranstalten gemensamt, däri dock icke inbegripet kostnaderna för lasarettets, inklusive kuranstaltens, uppförande, underhåll och första uppsättning inventarier.

Under vart och ett av de femton första åren betalar pensionsstyrelsen därjämte ränta och amortering å den engångskostnad, landstinget iklätt sig för den första uppsättningen inventarier å kuranstalten. Denna kostnad lägges vanligen som en del till dagavgiften. Vid kontraktets upphörande skall värdering äga rum av samtliga då befintliga inventarier i kuranstalten, varefter det belopp, som därvid fastställes, skall till styrelsen inbetalas.

5. Pensionsstyrelsen är berättigad att taga kännedom om förhållandena å kuranstalten och genom ombud taga del av lasarettets räkenskaper, när styrelsen så finner erforderligt. En av styrelsen utsedd representant skall ock äga rätt närvara vid lasarettsdirektionens sammanträden, då ärenden förekomma, som angå styrelsens patienter, och därvid deltaga i överläggningarna, men icke i beslut. Kallelse angående dylikt sammanträde skall delgivas styrelsen.

6. Avtalen gälla för en tid av femtio år. Pensionsstyrelsen är dock, om statsmakterna icke skulle bevilja densamma erforderliga medel för bedrivande av individuell sjukvårdsverksamhet, berättigad att tidigare uppsäga avtalet. Skulle avtalet till följd härav upphöra före avtalstidens utgång, skall räntan å fastighetslånet för den då återstående delen nedsättas till 3 procent. Styrelsen är ock berättigad att överlåta avtalet på annan statlig myndighet.

Landstinget äger rätt att efter tjugufem år uppsäga avtalet, i vilket fall då återstående belopp av fastighetslånet skall vara till betalning förfallet, därest pensionsstyrelsen så påfordrar.

7. Skulle mellan kontrahenterna uppstå meningsskiljaktighet rörande den vård och behandling, som styrelsens patienter erhålla, skall tvistefrågan hänskjutas till medicinalstyrelsens avgörande. Skulle medicinalstyrelsen därvid finna vården och behandlingen otillfredsställande samt meddelade föreskrifter för rättelses vinnande ej iakttagas, är pensionsstyrelsen berättigad att häva avtalet och påfordra omedelbar inbetalning av till landstinget utlämnade lån.

8. Vid annan tvist rörande tolkningen eller tillämpningen av avtalen eller

rörande förhållanden, som direkt eller indirekt äga sammanhang med avtalen, hänskjutes frågan till en särskild nämnd, av vilken pensionsstyrelsen och landstingets förvaltningsutskott utse var sin ledamot och fungerande chefen för justitiedepartementet ordföranden, och skall det beslut, som på så sätt fattas, vara ovillkorligen bindande.

Kostnaderna för kurortsverksamheten har tidigare huvudsakligen bestritts med överskottsmedel från pensionsförsäkringsfonden. Från och med budgetåret 1936/1937 gäldas dessa kostnader i sin helhet, bortsett från inflytande patientavgifter, från det under femte huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet.

Kungl. Maj:ts förslag är närmast föranlett av en av pensionsstyrelsen gjord framställning, vilken i sin tur ansluter sig till ett av statens sjukvårdskommitté i ämnet framlagt förslag. Den av pensionsstyrelsen planerade anstalten är avsedd att inrymma 120 vårdplatser och förläggas till en cirka 2 km från Vänersborgs lasarett belägen plats, benämnd Korseberg. Anstalten skall i sin helhet stå till förfogande för pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet, och kostnaderna för densamma uppförande och drift skola bestridas efter i huvudsak enahanda grunder, som gälla för nuvarande, till pensionsstyrelsens disposition stående lasarettavdelningar. Kostnaderna för anstaltens uppförande, inberäknat dess andel i lasarettets gemensamma lokaler för undersökning och behandling m. m., hava i en inom pensionsstyrelsen upprättad promemoria uppskattats till högst 12,000 kronor per vårdplats eller tillhoppa 1,440,000 kronor. Härutöver har beräknats en kostnad av omkring 160,000 kronor för inhägnande och iordningställande av det betydande markområde, som av Vänersborgs stad skulle ställas till anstaltens förfogande. Med utgångspunkt från nu nämnda belopp och efter en ränta av 3 procent uppskattas den årliga fastighetsavgift, som pensionsstyrelsen enligt det planerade avtalet skulle hava att under femtio år erlægga, till omkring 62,000 kronor per år.

Anskaffningskostnaden för första uppsättningen inventarier beräknas till omkring 175,000 kronor. Detta belopp skulle enligt det tilltänkta avtalet amorteras på så sätt, att i dagavgiften inräknas ersättning för årlig avskrivning på inventarierna med $\frac{1}{15}$ av nämnda anskaffningskostnad eller 11,667 kronor, motsvarande ungefär 27 öre per vård dag.

Med ledning av tillgängliga uppgifter för år 1934 angående lasarettets i Vänersborg dagkostnader beräknas den egentliga dagavgiften för pensionsstyrelsens del till kronor 5:27. Läggas härtill kostnaden för inventarierna skulle dagavgiften uppgå till sammanlagt cirka kronor 5:54 per vård dag.

I ärendet hava de år 1936 tillsatta sakkunniga för utredning rörande pensionsstyrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet ävensom medicinalstyrelsen och statskontoret yttrat sig. En redogörelse för dessa yttranden finnes intagen i propositionen, sid. 8—10.

Departementschefen anför för sin del följande.

Den av pensionsstyrelsen föreslagna åtgärden avser att i ett viktigt hänseende komplettera styrelsens sedan en följd av år bedrivna invaliditetsförebyggande verksamhet och syftar sålunda bland annat till en minskning av statens direkta kostnader för folkpensioneringen. Såsom av det anförda framgår, ligger styrelsens framställning, i vad den avser utbyggnaden av vårdmöjligheterna för psykoneuroser, i linje med statens sjukvårdskommittés förslag i detta ämne. Vid remissbehandlingen av såväl sistnämnda förslag som pensionsstyrelsens framställning har behovet av ytterligare vårdplatser för psykoneuroser allmänt vitsordats. Det av sjukvårdskommittén föreslagna sättet för vårdplatsbehovets tillgodoseende — genom en ny anstalt i anslutning till delat lasarett i västra Sverige — har ock vunnit gillande, bortsett från den tveksamhet, som framkommit i ett eller annat av de i det föregående berörda yttrandena. Med den förläggning, som den av pensionsstyrelsen planerade anstalten avses erhålla, lär principfrågan, huruvida psykoneurosvården bör utbyggas i anslutning till lasarett eller till sinnessjukhus, hava relativt ringa betydelse ur praktisk synpunkt, då anstalten skulle få goda konsultationsmöjligheter å såväl lasarettsvårdens som sinnessjukvårdens område. Vid sådant förhållande och då jag under hand erfarit, att vid den fortsatta utredningen rörande pensionsstyrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet intet nytt framkommit, som är ägnat att ställa behovet eller lämpligheten av den planerade anstalten i tveksam dager, anser jag mig oförhindrad att tillstyrka uppförandet av nämnda anstalt.

Vad härefter angår den ekonomiska sidan av saken, vill jag erinra, att statens sjukvårdskommitté i sin allmänna sjukvårdsplan utgått från att kostnaderna för den slutna psykoneurosvårdens utbyggande och drift skola liksom hittills i princip åvila staten. Vården förutsattes dock framdeles bliva helt införlivad med den allmänna sjukvården och därmed förlagd under medicinalstyrelsens överinseende. Härutinnan lär, enligt vad jag inhämtat, vid den nu pågående utredningen icke komma att föreslås någon ändring. Själv har jag i samband med framläggandet vid förra årets riksdag av propositionen (nr 206) angående ändrade grunder för statsbidrag till vissa grenar av den slutna sjukvården uttalat min huvudsakliga anslutning till förenämnda sjukvårdsplan, och skäl synas mig icke föreligga att i nu förevarande hänseende förorda en avvikelse därifrån. Vid sin behandling av nyssnämnda proposition fann icke heller riksdagen, som dock endast ingick på realprövning av den framlagda sjukvårdsplanen i de delar, varom då särskilt var fråga, anledning till erinran mot de av kommittén uppdragna allmänna riktlinjerna för sjukvårdens handhavande och finansiering. Då härjämte grunderna för det tilltänkta avtalet icke synas lägga hinder i vägen för ett eventuellt inordnande vid lämplig tidpunkt av den ifrågasatta anstalten i den allmänna sjukvården, är jag för min del villig tillstyrka pensionsstyrelsens framställning även i fråga om sättet för kostnadernas bestridande.

Däremot kan jag, i likhet med medicinalstyrelsen, ej undgå att finna, att kostnaden för anstaltens uppförande beräknats väl högt. En inom departementet med ledning av uppgifter från pensionsstyrelsen verkställd utredning visar nämligen, att uppförandet av nuvarande lasarettavdelningar, vilka stå till pensionsstyrelsens disposition, i genomsnitt dragit en kostnad av 9.800 kronor per vårdplats. Undantagas avdelningarna vid Malmö allmänna sjukhus och lasarettet i Lund, där speciella förhållanden föreligga, blir för de återstående avdelningarna, som äro fem till antalet och uppförda åren 1927—1935, motsvarande kostnad 9,400 kronor. Jag anser mig därför böra förorda, att vid det av pensionsstyrelsen begärda bemyndigandet knytes det villkoret, att statens bidrag till anstaltens uppförande, inklusive dess andel i lasarettets gemensamma lokaler, icke må överskrida 10,000 kronor per vårdplats.

De avsedda grunderna för driftkostnadernas beräkning samt för avtalet i övrigt giva mig icke anledning till erinran. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att enligt vad pensionsstyrelsen upplyst det blivande avtalet kommer att i fråga om huvudgrunderna avvika från de redan ingångna avtalen endast därtutinnan, att ansvaret för vården vid anstalten, på grund av dennas storlek, skall handhavas av särskild överläkare samt att räntan å utlämnade lån, med hänsyn till det allmänna ränteläget, sänkes från 4.3 procent till omkring 3 procent.

Avtalets genomförande skulle med den av mig nyss förordade kostnadsbegränsningen och under förutsättning, att nuvarande prisnivå bibehålles i stort sett oförändrad, komma att föranleda en årlig utgift för statsverket av omkring 50,000 kronor i fastighetsavgifter och 240,000 kronor i dagavgifter eller alltså tillhoppa 290,000 kronor. Av detta belopp kan emellertid, åtminstone tills vidare, omkring en tredjedel eller 90,000 kronor beräknas inflyta från kommuner och enskilda i form av patientavgifter. Nettokostnaden för staten skulle alltså komma att uppgå till omkring 200,000 kronor per år och föranleda en motsvarande höjning av det under femte huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet. Med hänsyn härtill läres ärendet böra underställas riksdagens prövning. Då anstalten beräknas kunna tagas i bruk tidigast under senare delen av år 1938, kommer ett bifall till pensionsstyrelsens framställning icke att påverka anslagsberäkningarna för nästa budgetår.

Den förebragta utredningen synes utskottet giva vid handen, att ett behov av ytterligare vårdplatser för psykoneuroser föreligger. Det föreslagna sättet för vårdplatsbehovets tillgodoseende och för kostnadernas bestridande har ej heller givit utskottet anledning till erinran, varvid utskottet särskilt beaktat, att det tilltänkta avtalet icke synes föregripa resultatet av pågående utredning angående pensionsstyrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet.

I likhet med departementschefen och medicinalstyrelsen kan utskottet icke undgå att finna den av pensionsstyrelsen beräknade kostnaden för anstaltens uppförande av 12,000 kronor per vårdplats hög, helst som därtöfver beräknats ett avsevärt belopp för tomtområdets inhägnande och iordningställande. Utskottet anser sig därför böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, att statens bidrag till anstaltens uppförande, inklusive dess andel i lasarettets gemensamma lokaler men oberäknat kostnaderna för tomtområdets inhägnande och iordningställande, skall begränsas till högst 10,000 kronor per vårdplats. Utskottet förutsätter därvid, att förefintliga möjligheter till förenklningar vid byggnadernas planering och uppförande tillvaratagas.

Under återopande härav får utskottet hemställa,

att riksdagen må medgiva, att Kungl. Maj:t må bemyndiga pensionsstyrelsen att med Älvsborgs läns landsting träffa avtal om uppförande och drift å angiven plats i närheten av lasarettet i Vänersborg av en anstalt för psykoneuroser i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som gälla för de nuvarande, till pensionsstyrelsens disposition stående lasarettavdelningarna, dock att statens bidrag till anstaltens uppförande och

Utskottet.

andel i lasarettets gemensamma lokaler icke må överstiga 10,000 kronor per vårdplats.

Stockholm den 26 februari 1937.

På statsutskottets vägnar:

PETRUS NILSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Nilsson* i Gränebo, *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Malmö, *Hansén*, *Bergström*, *Nilsson* i Landeryd, *Sandén*, *Johanson* i Faleberg, *Nilsson* i Fredriksfält, *Magnusson*, *Bäcklund* och *Domö*; samt

från andra kammaren: herrar *Jansson* i Falun, *Magnusson* i Skövde, *Törnkvist*, *Eriksson* i Stockholm, *Jeppsson*, *Andersson* i Höör, *Jonsson* i Eskilstuna, *Svensson*, *Andersson* i Prästbol, *Andersson* i Södergård, *Isacsson* och *Olsson* i Staxäng.
